

Секція 7. Сучасні пріоритети розвитку фінансів домогосподарств Sections 7. Current priorities for the development of household finances

Світлана Коваль

канд. екон. наук, доцент

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Важливою складовою вітчизняної економіки є сектор домогосподарств, де формуються фінансові ресурси для забезпечення життєдіяльності населення. Члени домогосподарств приймають активну участь у розподільчих процесах, пов'язаних із формуванням бюджетів та державних цільових фондів, володіють значними за обсягом ресурсами, формують заощадження та внутрішні інвестиції для економіки України.

Фінансові ресурси, що перебувають у розпорядженні домогосподарств, є основою формування добробуту населення, забезпечують задоволення матеріальних потреб, а також сприяють духовному і культурному розвитку особистості. Обсяг ресурсів, які є у розпорядженні членів домогосподарств, визначають матеріальний та духовний рівень життя громадян.

В умовах нестабільності на формування фінансових ресурсів негативно впливають: невисокий рівень доходів населення та нерівномірність їх розподілу між різними верствами, соціальна нерівність.

Динаміка обсягу фінансових ресурсів (у розрахунку на одне домогосподарство в середньому за місяць) представлена на рис. 1.

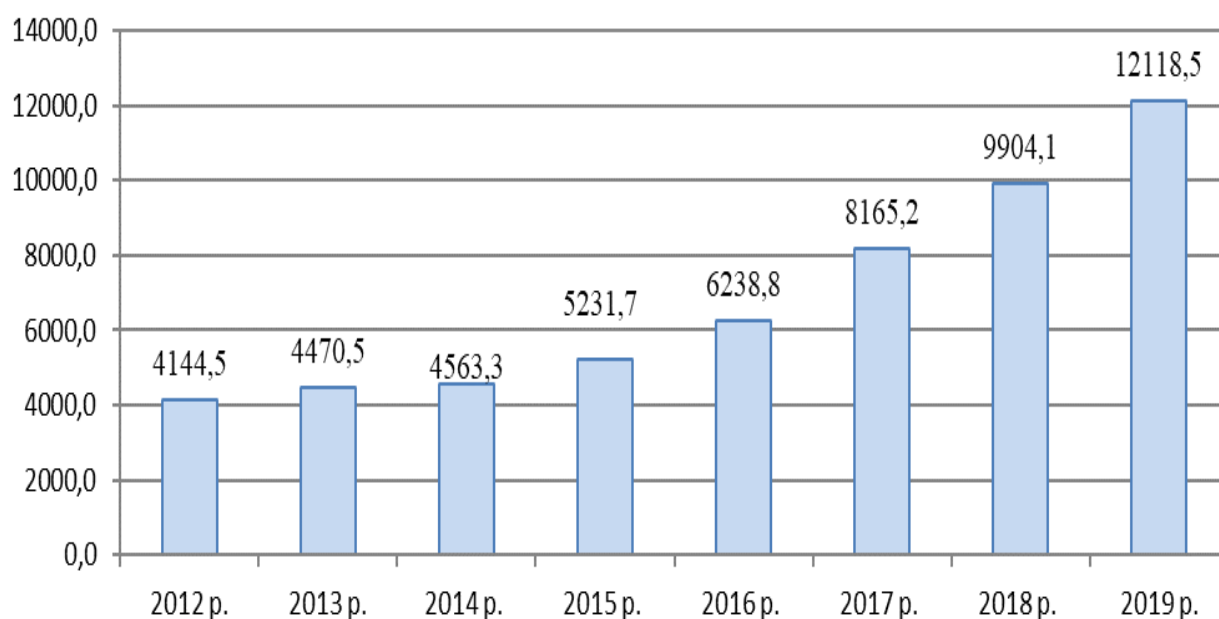


Рис. 1. Динаміка обсягів сукупних ресурсів у розрахунку на одне домогосподарство (в середньому за місяць) у 2012–2019 рр., грн. *

* Складено за даними [1]

Упродовж 2012–2019 рр. сукупні ресурси (у розрахунку на одне домогосподарство) зросли від 4144,5 грн. у 2012 р. до 12118,5 грн. у 2019 р. (тобто майже у 3 рази).

До основних джерел формування фінансових ресурсів домогосподарств належать: оплата праці, доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості, доходи від продажу сільськогосподарської продукції, соціальні трансферти (пенсії, стипендій та соціальні допомоги) у готівковій формі, грошова допомога від родичів, інших осіб та інші грошові доходи (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка обсягів і структури грошових доходів домогосподарств України у 2012–2019 рр.*

Показники		2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Доходи всього	млрд. грн.	1457,9	1548,7	1516,8	1772,0	2051,3	2652,1	3219,5	3699,3
	питома вага, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Заробітна плата	млрд. грн.	609,4	630,7	615,0	709,6	897,3	1209,1	1526,0	1753,3
	питома вага, %	41,8	40,7	40,5	39,0	41,8	45,6	47,4	47,4
Прибуток та змішаний дохід	млрд. грн.	224,9	243,8	254,3	323,5	378,2	488,9	565,2	678,3
	питома вага, %	15,4	15,7	16,8	18,5	18,2	18,4	17,6	18,3
Доходи від власності	млрд. грн.	80,8	88,0	85,1	80,0	75,4	78,7	82,6	94,5
	питома вага, %	5,5	5,7	5,6	4,6	4,1	3,0	2,6	2,6
Соціальні допомоги, ін. трансферти	млрд. грн.	542,8	586,4	562,3	658,9	699,3	886,5	1045,7	1173,2
	питома вага, %	37,2	37,9	37,1	37,9	35,9	33,4	32,5	31,7

* Розраховано за даними [2; 3]

Основним джерелом доходів домогосподарств України є оплата праці. Упродовж аналізованого періоду її питома вага постійно зростала: від 41,8% у 2012 р. до 47,4% у 2019 р. Значне зростання обсягів заробітної плати можна пояснити підвищенням мінімальної заробітної плати (від 1073 грн. 2012 р. до 4173 грн. у 2019 р.) [4]. Разом з тим, зростання номінальної заробітної плати населення у 2012–2019 рр., не відповідало темпам зростання споживчих цін, що нівелювало реальний приріст основного джерела доходів населення України. Так, стрімке зниження показника реальної заробітної плати населення України відбулося у 2015 р., коли рівень інфляції склав 143,3%. Протягом 2016–2019 рр. індекс споживчих цін почав знижуватись (від 112,4% до 104,1%) [5]. Наростання інфляційних процесів знизило рівень фінансової спроможності вітчизняних домогосподарств, оскільки інфляція негативно впливає на економічну стабільність та зростання добробуту домогосподарств. Низький рівень заробітної плати не забезпечує реалізацію її відтворювальної та

стимулюючої функції і зумовлює розширення неформальної зайнятості, відтік висококваліфікованих фахівців за кордон, що несприятливо впливає на економічний розвиток держави [6, с. 139].

Значний обсяг соціальних трансфертів свідчить про недостатній рівень доходів найбільш незахищених верств населення. Так, їх частка коливалась від 37,2% у 2012 р. до 31,7% у 2019 р., що вказує на соціальну спрямованість державної політики.

Частка доходів від підприємницької діяльності та самозайнятості у структурі грошових доходів домогосподарств зросла від 15,4% у 2012 р. до 18,3% у 2019 р. У подальшому, зростання цього джерела доходів залежатиме від створення сприятливих умов для здійснення підприємницької діяльності, забезпечення прозорого і чіткого механізму взаємодії органів влади та суб'єктів підприємницької діяльності. В умовах карантину, пов'язаного із поширенням COVID-19 проблеми розвитку малого бізнесу і, відповідно, отримання доходів від підприємницької діяльності загострилися. Відтак, домогосподарства, які працюють у цьому секторі, були змушені пристосовуватися до нових, складних реалій.

Незначну частку у структурі фінансових ресурсів вітчизняних домогосподарств займають доходи від власності, які формуються у вигляді відсотків (отримують кредитори або інвестори); дивідендів (отримують власники цінних паперів) та ренти (отримують власники земельних ділянок при наданні їх в оренду). Так, протягом 2012–2019 рр. частка цих доходів знизилась від 5,5% до 2,6% від сумарних фінансових ресурсів.

На нашу думку, оптимізації джерел доходів домогосподарств сприятиме реалізація державної політики, орієнтованої на підвищення рівня життя всіх верств населення (незалежно від їх майнового стану). Стратегічними завданнями такої політики мають стати: стабільне економічне зростання, покращення ситуації на ринку праці, стримування інфляційних процесів, ефективне використання коштів бюджету та соціальних позабюджетних фондів.

Список використаних джерел

1. Структура сукупних ресурсів домогосподарств. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Доходи та витрати населення по регіонах України у 2019 р. Експрес випуск. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://ukrstat.org/uk/express/expres_u.html.
3. Доходи і витрати населення України. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/dvn_ric/dvn%20_u/dvn_u.htm.
4. Мінімальна зарплата в Україні з 2000 по 2020 рр. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/>.
5. Індекс інфляції в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/>.

6. Коваль С. Л., Грицишина Л.І. Особливості формування фінансових ресурсів домогосподарств у сучасних умовах. *Світ фінансів*. 2020. № 4 (65). С. 131–143. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1373>.

Оксана Квасниця

канд. екон. наук

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

УПРАВЛІННЯ ОСОБИСТИМИ ФІНАНСАМИ

Особисті фінанси домогосподарств відіграють важливу роль у фінансовій системі країни, оскільки нерозривно пов'язані як з публічними, так і з корпоративними фінансами. Актуальність питань недостатнього рівня фінансової грамотності населення особливо зросла в останні десятиліття, коли значно загострилися проблеми відсутності заощаджень, нездатності вживати ефективних заходів, спрямованих на забезпечення та захист власного добробуту. Саме тому пріоритетним стає формування знань про управління особистими фінансами у повсякденному житті родини, місцевої громади, українського суспільства. Чим вищим є рівень обізнаності населення у фінансових питаннях, тим вищим є рівень розвитку економіки і добробуту суспільства в цілому.

Існують різні моделі управління особистими фінансами, лише потрібно вибрати для себе оптимальний варіант і дотримуватись його, розробляючи стійкий механізм примноження своїх доходів, їх розподіл та здійснення заощаджень.

Багато людей не можуть зрозуміти, що крім тих знань, які їм викладають в школі, навчальних закладах, людина зобов'язана самотійно розширювати свій кругозір і намагатися навчатися навичкам ведення особистих фінансів. Так, в школі лише нещодавно розпочали викладати дисципліну «Фінансову грамотність», однак кожен з дитинства бачить перед собою приклади грошових відносин і зобов'язань, тому зобов'язаний всього навчитися. На практиці, більшість бачить незадоволеність певної частини суспільства своїм фінансовим становищем і продовжує чинити так само: скаржитись про недостатньо високий рівень доходів і нічого не робити для того, щоб навчитися керувати своїми фінансами, примножувати їх, правильно економити і робити накопичення.

Водночас, основи фінансового благополуччя особистості є дуже прості і не потрібно бути фінансистом або економістом, щоб зрозуміти їх, прийняти і почати застосовувати на практиці. Зростання добробуту у значній мірі залежить від того, наскільки розумно людина використовує фінансові ресурси та ними розпоряджається.

Завдяки новим технологіям, що активно розвиваються, сьогодні є доступні можливості вести облік своїх доходів, витрат та заощаджень.